A10274W1

FIRST PUBLIC EXAMINATION

Preliminary Examination in Oriental Studies

(Sanskrit)

Sanskrit I: Texts (resit)

TRINITY TERM 2016

Monday, 20 June, 2.30 p.m. – 5.30 p.m.

Answer **ALL** the questions.

Do **not** turn over until told that you may do so

-

Photocopied texts are provided with this paper. References in Questions 1-3 are to Lanman's *Sanskrit Reader.*

1. Translate into English p. 3 lines 5 to 16. Parse and comment on the following: *utsasarja* (l. 5), *sakhiganāvṛtā* (l. 9), *grahītuṃ* (l.10), and *samupādravan* (l. 12).

2. Translate into English p. 19 lines 11 to 21. Parse and comment on the following: *sakalanītiśāstratattvajño* (ll. 11-12), *phalavatī* (l. 14), *pāṭhyate* (l. 15), and *mahadbhiḥ* (l. 21).

3. Translate into English p. 31 line 19 to p. 32 line 9. Parse and comment on the following: *tyajyatām* (l. 2), *sasarpe* (l. 5), *bhetavyam* (l. 6), and *soḍhaḥ* (l. 7).

4. Translate into English *Bhagavadgītā* II, verses 23-27. Parse and comment on the following *chindanti* (v. 23a), *ucyate* (v. 25b), *mahābāho* (v. 26c), *aparihārye* (v. 27c).

5. Translate into English *Bhagavadgītā* XI verses 4-8. Scan verse 4 and identify its metre.

1. एवम् उक्तस् ततो हंसम् उत्ससर्ज महीपतिः ।
ते तु हंसाः समुत्पत्य विदर्भान् अगमंस् ततः ॥२२॥
विदर्भनगरीं गत्वा दमयन्त्यास् तदान्तिके ।
निपेतुस् ते गरुत्मन्तः सा ददर्श च तान् गणान् ॥२३॥
सा तान् अद्भुतरूपान् वै दृष्ट्वा सखिगणावृता ।
हृष्टा ग्रहीतुं खगमांस् त्वरमाणोपचक्रमे ॥२४॥
अथ हंसा विससृपुः सर्वतः प्रमदावने ।
एकैकशस् तदा कन्यास् तान् हंसान् समुपाद्रवन् ॥२५॥
दमयन्ती तु यं हंसं समुपाधावद् अन्तिके ।
स मानुषीं गिरं कृत्वा दमयन्तीम् अथाब्रवीत् ॥२६॥
दमयन्ति नलो नाम निषधेषु महीपतिः ।
अश्विनोः सदृशो रूपे न समास् तस्य मानुषाः ॥२७॥

2. अत्रान्तरे विष्णुशर्मनामा महापण्डितः सकलनीतिशास्त्रतत्त्वज्ञो बृहस्पतिरिवाब्रवीत् । देव। महाकुलसंभूता एते राजपुत्राः। तन्मया नीतिं ग्राहयितुं शक्यन्ते ।

यतः । नाद्रव्ये निहिता का चित्क्रिया फलवती भवेत् ।
न व्यापारशतेनापि शुकवत्पाठ्यते बकः ॥

अन्यच्च । अस्मिंस्तु निर्गुणं गोत्रे नापत्यमुपजायते ।
आकरे पद्मरागाणां जन्म काचमणेः कुतः ॥

अतो ऽहं षण्मासाभ्यन्तरे तव पुत्रान्नीतिशास्त्राभिज्ञान्करिष्यामि। राजा सविनयं पुनरुवाच ।

कीटो ऽपि सुमनःसङ्गादारोहति सतां शिरः ।
अश्मापि याति देवत्वं महद्भिः सुप्रतिष्ठितः ॥

3. कस्मिंश्चित्तरौ वायसदंपती निवसतः। तयोश्चापत्यानि तरुकोटरावस्थितकृष्णसर्पेण खादितानि। ततः पुनर्गर्भवती वायसी ब्रूते । स्वामिन् । त्यज्यतामयं तरुः । अत्र यावत्कृष्णसर्पस्तावदावयोः संततिः कदा चिदपि न भविष्यति । यतः ।

दुष्टा भार्या शठं मित्रं भृत्यश्चोत्तरदायकः ।
ससर्पे च गृहे वासो मृत्युरेव न संशयः ॥

वायसो ब्रूते । प्रिये। न भेतव्यम् । वारं वारं मयैतस्य महापराधः सोढः । इदानीं पुनर्न क्षन्तव्यः । वायस्याह। कथमनेन बलवता कृष्णसर्पेण सार्धं भवान्विग्रहीतुं समर्थः। वायसो ब्रूते । अलमनया चिन्तया । यतः ।

4, नैनं छिन्दन्ति शस्त्राणि नैनं दहति पावकः ।
न चैनं क्लेदयन्त्यापो न शोषयति मारुतः ॥ २३
अच्छेद्योऽयमदाह्योऽयमक्लेद्योऽशोष्य एव च ।
नित्यः सर्वगतः स्थाणुरचलोऽयं सनातनः ॥ २४
अव्यक्तोऽयमचिन्त्योऽयमविकार्योऽयमुच्यते ।
तस्मादेवं विदित्वैनं नानुशोचितुमर्हसि ॥ २५
अथ चैनं नित्यजातं नित्यं वा मन्यसे मृतम् ।
तथापि त्वं महाबाहो नैनं शोचितुमर्हसि ॥ २६
जातस्य हि ध्रुवो मृत्युर्ध्रुवं जन्म मृतस्य च ।
तस्मादपरिहार्येऽर्थे न त्वं शोचितुमर्हसि ॥ २७

5, मन्यसे यदि तच्छक्यं मया द्रष्टुमिति प्रभो ।
योगेश्वर ततो मे त्वं दर्शयात्मानमव्ययम् ॥ ४

श्रीभगवानुवाच ।

पश्य मे पार्थ रूपाणि शतशोऽथ सहस्रशः ।
नानाविधानि दिव्यानि नानावर्णाकृतीनि च ॥ ५
पश्यादित्यान्वसून्रुद्रानश्विनौ मरुतस्तथा ।
बहून्यदृष्टपूर्वाणि पश्याश्चर्याणि भारत ॥ ६
इहैकस्थं जगत्कृत्स्नं पश्याद्य सचराचरम् ।
मम देहे गुडाकेश यच्चान्यद्द्रष्टुमिच्छसि ॥ ७
न तु मां शक्यसे द्रष्टुमनेनैव स्वचक्षुषा ।
दिव्यं ददामि ते चक्षुः पश्य मे योगमैश्वरम् ॥ ८